

7. Рожко О. Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія. К.: Ліра-К, 2016. 360 с.

8. Венгер В.В. Фінанси. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 432 с.

9. Фінанси: підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.

10. Кремінь О.І., Кремень В.М. Фінанси. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 416 с.

Харкавлюк Оксана Іванівна

Начальник відділу обробки документів управління соціального захисту населення Чемеровецької РДА

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ НАДАННЯ ДОПОМОГИ СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ

Держава бере на себе впровадження програм розвитку ринку праці, підвищення рівня життя населення, забезпечення мінімальної заробітної плати, здійснення заходів соціального забезпечення для тих, хто його потребує. Соціальний захист стає не стільки механізмом кризового втручання, скільки стратегією профілактики негативного впливу можливих соціальних ризиків. Він, таким чином, не лише усуває наслідки соціальної нерівності, а й передбачає збалансований перерозподіл суспільних благ, стаючи способом зменшення нерівності і подолання (недопущення) маргіналізації окремих осіб, сімей та соціальних груп шляхом:

- дотримання принципів самозабезпечення економічно активної частини населення, тобто створення умов для того, щоб працююча особа могла заробляти стільки, скільки дозволяють її здібності та ініціатива; забезпечувати себе й свою сім'ю; сплачувати податки, в тому числі на соціальний захист інших;

- забезпечення гарантованого рівня та якості життя тих членів

суспільства, які не в змозі досягти його самостійно, через заходи соціальної підтримки найуразливіших верств населення.

Треба визнати, що жоден уряд України досі не сформував системну програму реформ у сфері соціальної підтримки різних категорій громадян та сімей, унаслідок чого в нормативно-правових актах, що визначають державну політику у сфері соціального захисту, спостерігається співіснування «радянського» (соціальне забезпечення, пільги, соціальні та компенсаційні виплати) і новітнього європейського підходу (соціальні послуги, соціальна робота, житлові субсидії). Чинне законодавство в напрямку реформування сфери соціального захисту має більше декларативний характер.

Система соціального захисту в Україні також потребує нових підходів до розробки та застосування стандартів, і це один зі стратегічних напрямів реформування соціальної сфери. Роль держави полягає в запровадженні таких стандартів, які б забезпечили реалізацію стратегії поліпшення якості життя громадян.

Проаналізуємо основні складові соціальних стандартів, такі як прожитковий мінімум, мінімальна пенсія та мінімальна заробітна плата (табл. 1).

Таблиця 1

**Показники основних складових соціальних стандартів та нормативів
у 2010-2020 рр., грн. [1].**

Соціальні стандарти	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.0.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Прожитковий мінімум	894	1017	1108	1176	1176	1176	1544	1700	1853	2027	2189
Мінімальна заробітна плата	941	1073	1147	1218	1218	1378	3200	3723	4173	4723	6000
Мінімальна пенсія	750	822	894	949	949	1074	1247	1452	1497	1638	1769

З таблиці 1 видно, що за 2010-2020 роки загалом спостерігається збільшення розмірів основних складових соціальних стандартів. Проте, у 2011 році мінімальна пенсія складала 83,9 % прожиткового мінімуму, а у 2020 році цей показник значно знизився і склав всього лише 80,81%. В свою чергу, мінімальна заробітна плата у 2011 складала 105,3 % прожиткового мінімуму, а у 2020 році – 274.1%, що теж підтверджує позитивну динаміку. Тобто, пенсіонери і надалі залишаються однією з найменш соціально захищених верств населення.

Маніпуляції з розміром прожиткового мінімуму порушують та обмежують соціальні права незахищених категорій населення. Замість перегляду й оптимізації системи пільг законодавець шляхом маніпулювання фактичним розміром прожиткового мінімуму: його заниженням, відмовою від перегляду споживчого кошика, введенням норми рівня забезпечення прожиткового мінімуму – мінімізує зобов'язання перед пільговими категоріями, яким декларує підтримку.

Таким чином, нині система соціального захисту населення в Україні потребує комплексного перегляду, зважаючи на ряд таких недоліків.

1. Бідність працюючих залишається характерною рисою української соціальної системи – у 80,0 % бідних сімей є принаймні одна працююча особа. У багатьох випадках занижена заробітна плата працюючої особи не стає передумовою подолання бідності та покращання матеріального становища сімей. З погляду ефективності системи соціального захисту, значною проблемою залишається занижений рівень мінімальної заробітної плати, що не сприяє досягненню головної мети економічного розвитку – підвищенню добробуту населення.

2. Надмірної значущості набуває система соціальних та компенсаційних виплат. Значну частину соціальних виплат спрямовано на підтримку найбільш незахищених категорій населення, а компенсаційних – на спеціальний соціальний захист і додаткове матеріальне забезпечення представників певних професій (для яких компенсації пов'язані зі службовою діяльністю). 70 категорій одержувачів різноманітних соціальних та компенсаційних виплат (яких загалом

33 види) користуються цим правом за ознакою соціальної незахищеності, 49 категорій – за професійною ознакою або родом занять (25 видів виплат), 8 категорій одержувачів соціальних та компенсаційних виплат отримують 13 видів різноманітних виплат за заслуги перед державою.

3. Соціальні потреби найбільш незахищених верств населення не задовольняються. Надання соціальної допомоги не завжди прив'язане до тих категорій, які її потребують. Це призводить до неефективного використання ресурсів та нерівності в системі соціального захисту. Окремі види соціальної допомоги надаються без урахування розміру доходів громадян. Унаслідок цього багато домогосподарств, що не обов'язково потребують соціальної допомоги, її отримують. Водночас обсяг соціальної допомоги, яка надається домогосподарствам, що її потребують, недостатній для того, щоб задовольнити їхні найактуальніші потреби.

4. Більшість соціальних виплат в Україні прив'язано до розміру прожиткового мінімуму, рівень якого занижено.

Чинна система соціальної допомоги у вигляді її складової – соціальних пільг характеризується багатьма вадами: відсутністю адресності їх призначення, недостатністю прозорості, суттєвим ринковим спотворенням, штучним підтриманням «скрутного фінансового стану» організацій та підприємств, які надають населенню житлово-комунальні, транспортні та інші послуги тощо.

Основні проблеми нинішньої системи надання соціальних пільг такі [2, с.39]:

- низька адресність – лише 13,0 % коштів, які виділяються на ці пільги, дійсно надходять до 20,0 % осіб із найбільш вразливих категорій населення. Так відбувається тому, що надання пільг за принципом категорійності не передбачає адресності;

- надання пільг у натуральній формі створює можливість для зловживань з боку надавачів послуг;

- користуються пільгами ті, хто має до них доступ (наприклад, сільські мешканці обмежені в користуванні транспортними послугами, телефонним

зв'язком, медикаментами тощо);

- велика кількість законодавчих актів за відсутності єдиного (типового) нормативно- правового акта, який би визначав чіткий єдиний порядок (механізм) призначення пільг громадянам;

- під час надання комунальних послуг найбагатшим верствам населення надходить п'ята частина коштів;

- пільги на житлово-комунальні послуги не створюють стимулів для ощадливого споживання;

- транспортні послуги також надаються за категорійною ознакою, тобто розмір доходів пільговика не враховується;

- найбагатші 20,0 % населення отримують майже третину коштів, що виділяються на транспортні послуги, а 20,0 % найбідніших – 10,0 % коштів;

- відсутність дійового обліку пільгових перевезень спричиняє недофінансування витрат на перевезення пільгових категорій пасажирів для одних перевізників, у той час як інші можуть виставляти до відшкодування і отримувати набагато вищі суми, ніж фактичні витрати на перевезення пільговиків.

Така система несумісна з поняттям соціальної справедливості та потребами справжньої ринкової економіки і нежиттєздатна в довгостроковій перспективі. Значні бюджетні кошти надаються заможним категоріям населення, в той час як найменш забезпечені громадяни одержують лише незначну частку державних коштів, виділених на соціальні програми. Чинна система надто громіздка, витратна та складна. Більшість українських громадян мають право на ті чи інші пільги, а їх надання потребує утримання дорогої бюрократичної машини, а будь-яка інформація щодо витрат на неї фактично відсутня. У вигаді від зазначених вад системи соціальної допомоги залишаються тільки окремі підприємства-монополісти, які підвищують плату за житлово-комунальні послуги.

Відповідності між зобов'язаннями держави та можливостями їх фінансування можна досягти двома способами: збільшенням видатків на пільги до рівня їх повного забезпечення чи скороченням зобов'язань держави

відповідно до її фінансових можливостей. Перший варіант малоімовірний, бо потребуватиме збільшення в кілька разів витрат бюджету на пільги, що неможливо й невиправдано, оскільки вони надаються незалежно від доходу.

Список використаних джерел:

1. Державні соціальні стандарти. URL:
<https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html>

2. Івашова Л.М., Івашов М.Ф. Фінансові механізми реалізації соціальної політики держави: пільги та субсидії для населення. *Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління»* 2013. № 2 (9). С.34 – 42.

Хлопецький Василь Ярославович
*Головний спеціаліст відділу та правового забезпечення,
розгляду заяв та звернень громадян Золочівської РДА*

ФОРМИ І МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Безпосереднє здійснення фінансового забезпечення розвитку територіальних громад (ФЗРТГ) передбачає застосування конкретних дій з урахуванням наведених принципів, пов'язаних із фінансовими ресурсами, які диференціюються як за формою, так і за методом їх впливу на визначені процеси. Як бачимо, узагальнена ідентифікація форм фінансового забезпечення характеризує впорядковані способи здійснення фінансових процесів із чіткими зовнішніми ознаками – визначеними джерелами залучення фінансових ресурсів та умовами, на яких вони використовуються. Так, форма використання власних ресурсів має назву самофінансування, залучених ззовні на засадах платності, строковості та поворотності – кредитування, отриманих на безповоротній основі для покриття витрат та забезпечення діяльності – бюджетне фінансування. Інші форми фінансового забезпечення, виділені науковцями відрізняються від